

ปัญหาในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติทางภาคตะวันออกของประเทศไทย

นายเกริก สัตร์วิรุฬห์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาพหุวิทยาการ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2525

ISBN 974-561-529-3

015155

I14114020

๒/๗๓

OPERATIONAL PROBLEMS OF NATIONAL PARKS IN THE NORTH-EASTERN REGION
OF THAILAND

Mr. Kriak Chatr-viroon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Commerce

Department of Commerce

Graduate School

Chulalongkorn University

1982

ISBN 974-561-529-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย
โดย	นายเกริก สัตร์วิรุฬห์
ภาควิชา	พาณิชยศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	นายพยงค์ สัตร์วิรุฬห์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ พรหมพิไล คุณาพันธ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

สุประดิม บุญภาค
.....

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประดิม บุญภาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ดร.สุธี เอกะนิทานนท์
.....

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุธี เอกะนิทานนท์)

นายชนะ เตียววิไล
.....

กรรมการ

(นายชนะ เตียววิไล)

นายพยงค์ สัตร์วิรุฬห์
.....

กรรมการ

(นายพยงค์ สัตร์วิรุฬห์)

รองศาสตราจารย์ พรหมพิไล คุณาพันธ์
.....

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ พรหมพิไล คุณาพันธ์)

สขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัญหาในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ชื่อผู้ผลิต นายเกริก ศัตรวิรุฬห์

อาจารย์ที่ปรึกษา นายพยงค์ ศัตรวิรุฬห์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ พรหมพิไล คุณาพันธ์

ภาควิชา พาณิชยศาสตร์

ปีการศึกษา 2525

บทคัดย่อ

อุทยานแห่งชาติเป็นหน่วยงานของราชการ สังกัดกรมป่าไม้ ให้บริการทางด้านการศึกษาพักผ่อนหย่อนใจ อันเป็นหน้าที่สำคัญที่รัฐจำเป็นต้องทำ เพื่อเป็นบริการทางสังคมแก่ประชาชน อุทยานแห่งชาติดำเนินการภายใต้การควบคุมของกองอุทยานแห่งชาติ โดยอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งรับนโยบายและทรัพยากร (คน เงิน วัสดุอุปกรณ์) จากกองอุทยานแห่งชาติมาดำเนินงานและปฏิบัติงานเหมือนเป็นหน่วยงานอิสระในขอบเขตอุทยานแห่งชาติที่รับผิดชอบ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า โครงสร้างการส่งถ่ายงานของอุทยานแห่งชาติควรจะมีการปรับปรุงเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอย่างจริงจังซึ่งตามความเหมาะสมของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง

ในการวิจัยนี้ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งประกอบด้วยอุทยานแห่งชาติ 6 แห่งคือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติภูพาน อุทยานแห่งชาติภูกระดึง อุทยานแห่งชาติตาดโตน อุทยานแห่งชาติภูเรือ และอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะศึกษาโดยการไปแบบสอบถาม สัมภาษณ์ และค้นคว้าจากหนังสือเอกสารต่าง ๆ และแบ่งเป็นปัญหาทางด้านบริการ ด้านบุคลากร ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินงาน และด้านการปฏิบัติงาน

ด้านวิธีการแก้ปัญหาทางงบประมาณ สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก ควรมีการปรับปรุงถนนและป้ายบอกทิศทาง ประชาสัมพันธ์ เรื่องการประหยัดน้ำใช้ สร้างสุขาให้พอเพียงและ

ปรับปรุงสภาพแวดล้อมอื่น ตลอดจนภาชนะกึ่งพิเศษขยมูลฝอยควรรให้มีเพียงพอ

ด้านบุคลากร มีปัญหาเรื่องการจัดคนเจ้าหน้าที่และอัตราการหมุนเวียนเข้าออกของลูกจ้างชั่วคราวสูง ซึ่งทางกองอุทยานแห่งชาติควรมีระเบียบในการเลื่อนขั้นตำแหน่งจากลูกจ้างชั่วคราวเป็นลูกจ้างประจำ และลูกจ้างประจำให้บรรจุเป็นข้าราชการ ตามลำดับ พร้อมทั้งปรับปรุงค่าแรงให้สูง ใจด้วย

ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินงานมีปัญหาเรื่องการจัดคนเจ้าหน้าที่และอัตราการหมุนเวียนเข้าออกของลูกจ้างชั่วคราวสูง ซึ่งทางกองอุทยานแห่งชาติควรมีระเบียบในการเลื่อนขั้นตำแหน่งจากลูกจ้างชั่วคราวเป็นลูกจ้างประจำ และลูกจ้างประจำให้บรรจุเป็นข้าราชการ ตามลำดับ พร้อมทั้งปรับปรุงค่าแรงให้สูง ใจด้วย

ด้านการปฏิบัติงานมีปัญหาเรื่องนักท่องเที่ยวฝ่าฝืนกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติโดยการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งจะต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์เรื่องกฎระเบียบข้อห้ามต่าง ๆ และมีการลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืน ส่วนด้านการปฏิบัติงานภายในอุทยานแห่งชาติมีปัญหาที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับราษฎรที่อาศัยอยู่รอบ ๆ อุทยานแห่งชาติบุกรุกเข้ามาทางป่าและทำการเพาะปลูกในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งจะต้องแก้ไขปัญหานี้โดยมีระเบียบที่แน่นอนในการปฏิบัติต่อผู้บุกรุกอย่างยุติธรรม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขและปรับปรุงโดยให้กองอุทยานแห่งชาติลำดับความสำคัญของอุทยานแห่งชาติเพื่อให้สามารถจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ส่วนอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งควรปรับปรุงการวางแผนและการควบคุมทั้งการให้บริการพักผ่อนหย่อนใจและการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ทางด้านการจัดสายงานก็ควรให้สอดคล้องกับความต้องการของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง โดยให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของอุทยานแห่งชาติที่ระบุไว้ทั้งหมด นอกจากนี้ควรปรับปรุงการประสานงานพร้อมกันไปด้วย

Thesis Title   Operational Problems of National Parks in the
  Northeastern region of Thailand

Name   Mr. Krirk Chatr-viroon

Thesis Advisor   Mr. Payong Chatr-viroon

Thesis Co-advisor   Associate Professor Prompilai Khunaphante

Department   Commerce

Academic Year   1982

ABSTRACT

National parks constitute a unit of the Forestry Department intended to provide outdoor recreational service, which represents an important duty of the government towards the people. National parks is operated under control of the National Parks Division, which provides policies and operational resources (money, man, material & equipment) for every national park so that each can operate and proceed in same way as a separate part in the responsible area of its own. The result of the study has revealed that the line of the structure of the national parks should be improved for achievement of the objective as an operative entity by appropriation of each national park.

The national parks in the Northeast, the object of this research, include six national parks : Khoayai, Phuphan, Phukradung, Tadtone, Phurue and Kaengtana, the studying method is by using : questionnaire, interview and analysis from text-books with other informational documents. Research finding can be summed up into four areas : Service,

Personnel, Work equipment and Operation.

In the service area, the difficulties encountered involve transportation, public utility and facilities. Included in the suggestions made is the improvement of roads and direction signs. There should also be a campaign on conservation of water; more lavatories available for use and adequate number of garbage cans which are in good condition.

Concerning personnel, the problems are an inadequate number of permanently government-hired employees and the high turn-over rate of temporary employees. The National Parks Division should set up regulations which provide a chance for temporary employees to become permanently hired employees and officials respectively. Besides, motivation in the form of increased wages, for instance, should be provided.

As for the equipment used, the difficulty found arises from insufficient number of necessary equipment for the work operation. It should, therefore, be the responsibility of the National Parks Division to provide the parks with the equipment with the priorities given to the degree of urgency.

Considering the work operation, it has been faced with the problem of those who use services violating the rules and regulations of the parks by destroying the natural resources in the parks. Ways to remedy this problem can be worked out by putting up more publicizing of the rules and regulations. This should be done in conjunction with punishment on those who violate the rules. The most critical difficulty encountered in operation of the park is the population

around the parks trespassing the territory and cultivating the land. One solution to this is strict and impartial enforcement of the rules.

This thesis has made suggestions on how to remedy the cited difficulties as follows : the National Parks Division should rank priorities of the parks so that the allocation of operational resources can be most efficiently done; each park should carefully plan & control both outdoor recreational services and conservation of resources; the National Parks Division should also improve the line of organizational structure in accord with the need of each national park, taking into consideration the objectives stated by each park; finally, it should simultaneously work for a better co-operation.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาเรื่องปัญหาในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อทำวิทยานิพนธ์ประกอบหลักสูตรปริญญาโทชั้นมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป ผู้เขียนได้รับความกรุณาจากท่านต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

ทางด้านข้อมูลได้รับความร่วมมือจาก คุณผ่อง เล็งอี ผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติ และคุณเสรี เวชชบุษกร หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและเผยแพร่ การรวบรวมแบบสอบถามได้รับความอนุเคราะห์จากหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือทุกท่าน และคุณมารีสา เมนะสุด

ทางด้านวิชาการได้รับคำชี้แนะจากคณาจารย์คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี อาทิเช่น รองศาสตราจารย์ ดร. สุธี เอกะพิธานนท์ คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ซึ่งได้กรุณาเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ อุดมศรี กรุณาชี้แนะหลักเกณฑ์การกำหนดสัดส่วนแบบสอบถามที่ใช้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ พรหมพิไล คุณาพันธ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งนอกจากแนะนำปรับปรุงแบบสอบถามแล้วยังกรุณาให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการเขียนอยู่เสมอ

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับการส่งเสริมสนับสนุนด้านกำลังใจและอื่น ๆ จาก ดร. สีน แบริ แห่งคณะรัฐศาสตร์ รองศาสตราจารย์ อดาวดี มีนะภิญโญ แห่งคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี อาจารย์วีรนิดา หมายดี คณะบัญชี วิทยาลัยการศาสดา อาจารย์ เล่าวภา สิงห์พัฒนพงษ์ สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนเพื่อน ๆ อีกจำนวนมาก

ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่านที่กรุณาแนะนำสั่งสอนและให้ความช่วยเหลือ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีส่วนดีประการใดขอมอบให้กับคณาจารย์ทั้งหลายผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และผู้ให้ความกรุณาด้านต่าง ๆ แก่ผู้เขียน ส่วนข้อบกพร่องใด ๆ ขอรับเป็นความผิดของผู้เขียนแต่ผู้เดียว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
รายการตารางประกอบ	ช
รายการแผนภูมิประกอบ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
- ความสำคัญของอุทยานแห่งชาติ	1
- สาเหตุที่เลือกศึกษาปัญหาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4
- วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
- สมมติฐานในการศึกษา	6
- ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	6
- ขอบเขตของการศึกษา	6
- วิธีการศึกษา	7
- แหล่งที่มาของข้อมูล	7
- วิธีการกำหนดจำนวนตัวอย่างแบบสอบถาม	8
- วิธีเก็บตัวอย่างและระยะเวลาที่ใช้ในการรวบรวมแบบสอบถาม	12
บทที่ 2 อุทยานแห่งชาติ	13
- ประวัติการกำเนิดอุทยานแห่งชาติของโลก	15
- อุทยานแห่งชาติตามมาตรฐานสากล	17
- อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย	18
- ข้อห้ามในอุทยานแห่งชาติ	20
- แนวทางการจัดการและการดำเนินงาน	21

บทที่ 3	การจัดการของกองอุทยานแห่งชาติ	27
	- วัตถุประสงค์ของกองอุทยานแห่งชาติ	27
	- นโยบายของกองอุทยานแห่งชาติ	28
	- แนวปฏิบัติงานของกองอุทยานแห่งชาติ	28
	- แผนการของกองอุทยานแห่งชาติ	29
	- การจัดการ	29
	- การอำนวยการ	44
	- การควบคุม	44
บทที่ 4	การจัดการอุทยานแห่งชาติ	46
	- วัตถุประสงค์ของอุทยานแห่งชาติ	46
	- นโยบายของอุทยานแห่งชาติ	46
	- แผนการของอุทยานแห่งชาติ	48
	- การจัดการ	48
	- การปฏิบัติงาน	51
	- การควบคุม	52
บทที่ 5	ปัญหาการดำเนินงาน	53
	- แบบสอบถามที่ได้รับคืน	54
	- ปัญหาการดำเนินงานที่ทำการศึกษา	54
	- ด้านบริการ	55
	- ด้านบุคลากร	85
	- ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินงาน	93
	- ด้านการปฏิบัติงาน	103

บทที่ 6 รูปและเส้นอเนาะ	127
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก	148
ประวัติผู้เขียน	159

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ในประเทศไทย	2
2	สรุปจำนวนแบบสอบถามที่ใช้รวบรวมความคิดเห็น	11
3	แสดงเพศของผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ	56
4	แสดงอายุของผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ	57
5	แสดงสถานภาพสมรสของผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ	59
6	แสดงระดับการศึกษาของผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ	60
7	แสดงอาชีพของผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ	61
8	แสดงรายได้ของผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ	62
9	แสดงความสัมพันธ์ของสมาชิกที่ร่วมเดินทางมาใช้บริการอุทยานแห่งชาติ	63
10	แสดงผู้ใช้บริการมาอุทยานแห่งชาติโดยคำแนะนำ	64
11	แสดงภูมิสำเนาของผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	65
12	จำนวนครั้งที่เคยใช้บริการอุทยานแห่งชาติแห่งนั้น ๆ	66
13	แสดงพาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาอุทยานแห่งชาติ	67
14	แสดงวัตถุประสงค์ของการมาอุทยานแห่งชาติ	68
15	แสดงสัดส่วนของการพักค้างแรมในเขตอุทยานแห่งชาติของผู้ใช้บริการ	69
16	แสดงลักษณะการค้างแรมในเขตอุทยานแห่งชาติของผู้ใช้บริการ	70
17	แสดงสาเหตุของการที่ผู้ใช้บริการไม่ค้างแรมที่อุทยานแห่งชาติ	71
18	แสดงกรณีที่ใช้บริการค้างแรมในโรงแรมในตัวเมือง	72
19	แสดงกรณีที่ใช้บริการเดินทางกลับภูมิลำเนา	73
20	แสดงถนนเข้าสู่อุทยานแห่งชาติ	74
21	แสดงสาเหตุของปัญหาทางคมนาคมจากความคิดเห็นของผู้ใช้บริการส่วนที่เห็นว่าทางคมนาคมไม่สะดวก	75

ตารางที่	หน้า
22	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำใช้ของอุทยานแห่งชาติ 78
23	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลู่ขาของอุทยานแห่งชาติ 80
24	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาชนะทิ้งเศษขยะมูลฝอย 82
25	แสดงทัศนคติเกี่ยวกับการจะมาใช้บริการอุทยานแห่งชาติอีกถ้ามีเวลาว่าง 84
26	แสดงอายุพนักงานลูกจ้างของอุทยานแห่งชาติ 87
27	แสดงจำนวนพนักงานลูกจ้างของอุทยานแห่งชาติแบ่งตามเพศ 88
28	แสดงภูมิลำเนาของพนักงานลูกจ้างของอุทยานแห่งชาติ 89
29	แสดงระดับการศึกษาของพนักงานลูกจ้างของอุทยานแห่งชาติ 90
30	แสดงอัตราส่วนเปรียบเทียบจำนวนพนักงานประจำต่อพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่รับผิดชอบ 91
31	แสดงสิ่งตอบแทนที่พนักงานลูกจ้างของอุทยานแห่งชาติต้องการมากที่สุด 93
32	แสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นปัญหาในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติ 95
33	แสดงสาเหตุของปัญหาเครื่องกำเนิดไฟฟ้า 96
34	แสดงสาเหตุของปัญหาอาวุธปืน 97
35	แสดงสาเหตุของปัญหารถยนต์ 98
36	แสดงจำนวนรถยนต์และอายุการใช้งานเฉพาะที่เกิน 10 ปี 99
37	แสดงสาเหตุปัญหาเครื่องสูบน้ำ 100
38	แสดงสาเหตุของปัญหาวิทยุติดต่อกายในอุทยานแห่งชาติ 101
39	แสดงสาเหตุของปัญหารถจักรยานยนต์ 101
40	แสดงทัศนคติของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติต่อการให้บริการ 104
41	แสดงปัญหาที่เกิดกรณีนักท่องเที่ยวทำความยุ่งยากให้กับการทำงานของ อุทยานแห่งชาติ 105
42	แสดงจำนวนผู้ใช้บริการต่อการทราบข้อห้ามการทำผิดระเบียบต่าง ๆ ของ อุทยานแห่งชาติ 106

ตารางที่	หน้า
43	แสดงช่องทางการทราบข่าวสารข้อห้ามของผู้ใช้บริการ 108
44	แสดง วัตถุประสงค์ของการตั้งด่านตรวจทางเข้าอุทยานแห่งชาติ 109
45	แสดงปัญหาการปฏิบัติงานของอุทยานแห่งชาติ 111
46	แสดงปัญหาประการรอบ ๆ อุทยานแห่งชาติ 112
47	แสดงปัญหาไฟฟ้า 114
48	แสดงปัญหาอิทธิพลในท้องถิ่น 115
49	แสดงปัญหาการประสานงานกับหน่วยราชการอื่น 117
50	สรุปลักษณะพื้นฐานของกลุ่มผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียง- เหนือ 120

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการแผนภูมิประกอบ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แสดงสัดส่วนของคนยากจนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย	5
2	แสดงการคาดการณ์ของกองทุนแห่งชาติ	30
3	แสดงการคาดการณ์ของอุทยานแห่งชาติหัว ๆ ไป	49
4	แสดงผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สรุปตามเพศและอายุ	58
5	แสดงพฤติกรรมการค้าขายของผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ	122
6	สรุปลักษณะการดำเนินงานอุทยานแห่งชาติ	129
7	โครงสร้างการคาดการณ์ของอุทยานแห่งชาติที่คำนึงถึงวัตถุประสงค์การป้องกัน รักษาทรัพยากรธรรมชาติและด้านการให้บริการ	138

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย